

Geri Göndermelerle İlgili Açık Çağrı

Göç Araştırmaları Derneği – GAR

Son zamanlarda Suriyeli sığınmacıların çeşitli nedenlerle, kimi zaman toplu olarak Suriye'ye sınır dışı edildiği yönündeki bilgilerin sosyal medyada görünür hâle gelmesi, bu işlemlerin hukuka uygunluğu konusunda kaygı uyandırmaktadır. Bir hukuk devleti olarak Türkiye'de sadece vatandaşların değil, vatandaş olmayanların temel hak ve özgürlüklerinin de anayasal güvence altında olduğu unutulmamalıdır. Anayasamızın herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu ve kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağını; kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağını düzenleyen 17. maddesi, uluslararası insan hakları hukukunun temel ilkelerinden biri olan geri göndermeme ilkesinin Türk hukukundaki ana dayanağını teşkil etmektedir. Geri göndermeme ilkesi, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda 'geri gönderme yasağı' başlığı altında şu ifadelerle somutlaştırılmıştır: "Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tâbi tutulacağı veya ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez". Tüm yabancıları kapsamına alan bu güvence, uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar için özel bir düzenleme ile netleştirilmiştir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 33. maddesi uyarınca: "Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (refouler) etmeyecektir". Uluslararası hukukun sınır dışı etme konusunda sağladığı bir güvence de toplu sınır dışı etme yasağıdır. Bu çerçevede, her sınır dışı etme işlemi için bireysel bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Nitekim, mevzuatımızda da özellikle geri gönderme yasağı bakımından her sınır dışı etme işlemi için idarenin kendiliğinden ve somut duruma yönelik olarak bireysel bir değerlendirme yapması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca gerek Anayasamızda gerekse taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS), temel hak ve özgürlüklerin ihlaline karşı vatandaş veya yabancı ayrımı yapılmaksızın 'herkesin' etkili başvuru hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Bu nedenle, hakkında sınır dışı etme kararı verilen bir kişinin, hukuka aykırı şekilde geri gönderilme tehlikesine karşı etkili başvuru hakkının ihlal edilmemesi için, henüz süresi içinde yargıya başvurmadan ve/veya hakkında kesin bir yargı kararı verilmeden önce sınır dışı edilmemesi gerekir.

Bu yasal teminatlara rağmen, Türkiye'deki sığınmacıların konumu gittikçe daha kırılgan, savunmasız ve korunaksız hale gelmektedir. Türkiye'nin geçici koruma statüsü verdiği sığınmacılar için bulduğu "geçici" çözüm, durum kalıcılaştıkça yetersiz kalmakta, Türkiye'ye sığınan Suriyelilere yönelik hukuki güvencelerin göz ardı edilmesi riski doğmaktadır. Gelineen noktada geçici koruma statüsünün sunduğu en önemli güvence olan "geri göndermeme" (non-refoulement) ilkesi, ihlal edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta; özellikle toplu sınır dışı yasağı ve etkili başvuru hakkı açısından da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır.

Sığınmacıların yasal olmayan nedenler ve usullerle sınır dışı edilerek, Suriye gibi savaşın ve çatışmaların hüküm sürdüğü istikrarsız bölgelere geri gönderilmeleri Türkiye'nin tâbi olduğu ulusal ve uluslararası mevzuata aykırı olduğu gibi, bu uygulamayı hayata geçirenlerin amaçladığı çözüme de hizmet etmemektedir. Birçok örnekte görüldüğü üzere sığınmacılar yeniden o bölgeden kurtulmanın yollarını arayacak ve bulacaktır.

Bu çerçevede, Suriyelilerin sadece kayıtlı oldukları ilin dışında bulunmaları sebebiyle sınır dışı edilmelerinin, kanuni bir dayanaktan yoksun olduğu ve hukuka aykırılık teşkil edeceği bir gerçektir. Türkiye'ye sığınmış bu kişilerin yaşam hakları bu tür uygulamalarla risk altına atılmamalıdır.

Göç politikaları şeffaf, hesap verebilir, kamuoyunun açık kaynaklar üzerinden bilgiye erişebildiği, bütçelerin, fonların, harcamaların takip edilebildiği bir şekilde yürütülmelidir; bir arada yaşamının yollarını bulabilmek için uzmanlar, bürokratlar ve göçmenler arasında güvene dayalı bir diyalog kurulmalıdır. Bir an önce uyum ve bir arada yaşama yönünde politikalar geliştirilmesi, güçlü ve etkili bir kamuoyunun inşası için girişimlere başlanmalıdır. Göç, Türkiye için yeni bir durum değildir ve bundan sonra da göç ve göçmenler hayatımızın önemli bir parçası olmaya devam edecektir. Hem geçmişin öğrettikleri, hem de geleceğin getirecekleri ışığında insanca yaşamak için birlikte hareket etmeliyiz.

Göç Araştırmaları Derneği – GAR